

Museer under press

Läget i landet
enligt 98 museichefer

SVERIGES MUSEER
FEBRUARI 2022
MUSEER UNDER PRESS

”Utan föremål och relevanta berättelser har vi i framtiden ingen historia att levandegöra.”

Sveriges Museer undersöker årligen museernas förutsättningar att driva en bra verksamhet i relation till det ekonomiska läget. Utgångspunkt är det som står i Museilagen om samlingsförvaltningen och museirollen.

Många års urholkning av ekonomin hotar på allvar museernas roll som vi ser stadgas i Museilagen. Framför allt drabbas museernas kärna – samlingsförvaltningen. Vi ser en pågående trend där samhällets minne runt om i landet vittrar sönder. De ansvariga behöver förstå vilka konsekvenser det får över tid. Det svåra ekonomiska bakslaget genom halverat antal besökare under pandemins två år pressar museerna ytterligare. Priset vi alla kan få betala är stora gap i framtidens museisamlingar.

Maria B Olofsson

T.f. generalsekreterare Sveriges Museer
Februari 2022

Museilagen

Den 1 augusti 2017 trädde lagen som reglerar offentligt styrda museer i kraft. I den fastställs att museerna skall bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning. Med museihuvudmän avses staten, kommunerna och landstingen.

I rapporten citeras museilagen i anslutning till de frågor den berör. I slutet av rapporten återfinns museilagen i sin helhet.

Läget i landet enligt 98 museichefer

Museicheferna oroar sig för framtidens samlingar och för kompetenstapp. Samtidigt ser man stora möjligheter att verka positivt i sina lokalsamhällen och nationellt. Relationen med politiken verkar ha blivit bättre över tid.

- En dryg femtedel av museerna har ett sämre ekonomiskt läge än året innan.
- Tre femtedelar anger att det ekonomiska läget är likvärdigt med fjolåret. Det innebär dock i realiteten att basverksamhet skärs ned då kostnaderna ökar.
- Nuvarande läge har föregåtts av åratals av ekonomisk urholkning, som ytterligare kraftigt förvärrats av att besöksintäkterna rasat under två års tid i och med pandemin.
- Beroendet av anslag har ökat under pandemin.
- Drygt hälften av museicheferna larmar om att möjligheterna att bedriva en aktiv samlingsförvaltning är dåliga. Det innebär bland annat att museer saknar resurser att samla in vår samtid för framtida besökare.

Relationen med huvudmän och politik bättre över tid

- Hela 85 procent av museicheferna anser att huvudmännen har en "halvbra" eller god förståelse för museernas ekonomiska situation, samma andel som i förra årets rapport, bättre än året innan (85 respektive 65 procent).
- 75 procent anser att huvudmännen har en halvbra eller god förståelse för museers samhällliga roll, också samma andel som i fjol och bättre än året innan (75 respektive 66 procent).
- Hela 84 procent upplever att dialogen med politiken är halvbra eller god, en liten ökning från i fjol och bättre än året innan (80 respektive 68 procent)

Museicheferna ser stor potential i museernas samhällsroll

- Hela 82 procent upplever att museet har goda möjligheter att vara en stark samhällsaktör och bidra till det offentliga samtalet, en liten minskning från fjolårets rapport (89 procent). Men det är en hög siffra som ökat jämfört med första rapporten 2020 (76 procent). I flera av kommentarerna beskriver museicheferna dessutom potentialen att vara ännu mer verksamma. Bristande resurser är dock ett problem. Likaså finns oro för att en del av den publik man arbetat hårt för att skapa relation till inte ska hitta tillbaka efter pandemin.

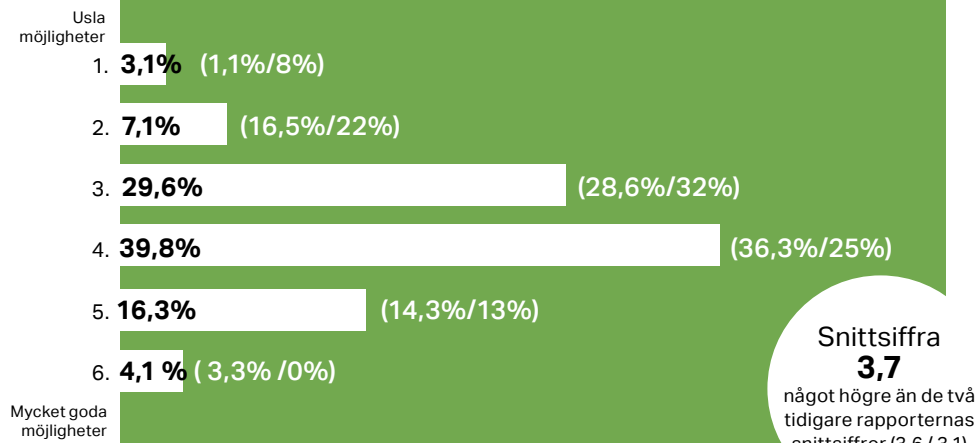

Det ekonomiska läget

På en skala från 1-6. Hur skulle du beskriva ditt museums ekonomiska läge för att driva en bra verksamhet 2022?

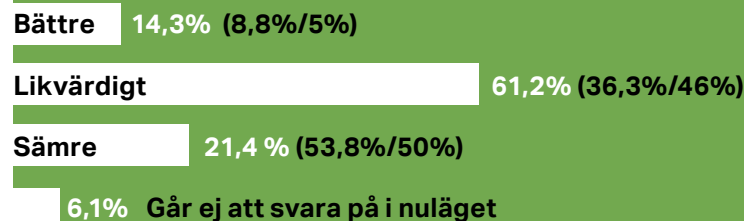
Vi avser här samlingsverksamhet och publik verksamhet.

1 är möjligheterna är usla, 6 mycket goda möjligheter
(Siffrorna 2021/2020 inom parentes)

Är det ekonomiska läget förändrat från året innan?

(Siffrorna 2021/2020 inom parentes)

Sammanfattning kommentarer om hur läget försämrats

25 museichefer som angett att det ekonomiska läget blivit sämre har valt att kommentera sina svar. Effekterna av pandemin ger fortsatt minskade intäkter men huvudsakligen handlar kommentarerna om besparingar som måste göras och att anslagen helt enkelt urholkats över tid. Några museer kommenterar att man fått stöd med anledning av pandemin. Flera museichefer nämner att samlingsförvaltningen påverkas negativt. En museichef menar att de ekonomiska utmaningarna är sådana att det är osäkert om museet kan överleva.

Några citat från museicheferna:

"Återigen ingen årlig uppräknings och större investeringsbehov"

"Vi uppfattar att pandemin är "över" trots att vi kommer att få leva med de ekonomiska efterverkningarna i flera år framöver."

"När vi återvänder till full drift, så kommer vår underfinansiering att märkas tydligare"

"Att ekonomin klarats sistlidna år bygger mycket på korttidspermitteringar. Museets ägares ekonomiska insatser oförändrade sedan många år."

"Låg uppräknings av kommunbidrag, löneökningar och inflation innebär en successiv utarmning av ekonomin."

Sammanfattning kommentarer om konsekvenser för museet på längre sikt

24 museichefer har valt att dela sina tankar om de långsiktiga konsekvenserna av den allt sämre ekonomin. Mindre museer är extra sårbara. De mest oroande kommentarerna handlar om risken att behöva säga upp personal och det kompetenstapp som därmed blir följderna. Återigen oroar man sig för bristande möjligheter att ta hand om samlingar men även om bristande kvalitet på publik verksamhet och öppethållande. Ett museum oroar sig för risken att behöva stänga ner verksamheten. Det finns också oro bland museerna över hur man ska återetablera kontakten med förlorade besöksgrupper som varit svåra att nå.

Några citat från museicheferna:

"Risken finns att vi får stänga för alltid"

"Kortfattat, verksamheten urholkas, kvaliteten sjunker och medarbetarna förlorar sin arbetsglädje."

"Alla stöd som delats ut har handlat om att minska effekterna av att de publika aktiviteterna minskat eller uteblivit. Allt har fokuserats på publika jippon och vilka oerhörda konsekvenser det fått. Ingen har pratat om vilka effekter det får för samlingarna, att man tvingats dra ner på underhåll, personal, åtgärder och annat som är kopplat till samlingarna bara för att överleva här och nu"

"Restriktionerna påverkade oerhört mycket eftersom vi inte kunde bedriva verksamhet trots att vi ville eller hade utmärkta möjligheter."

Samlingsförvaltningen

Ur museilagen

Kunskapsuppbyggnad 8 § Ett museum ska bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad, bland annat genom att ha hög kompetens inom sitt ämnesområde.

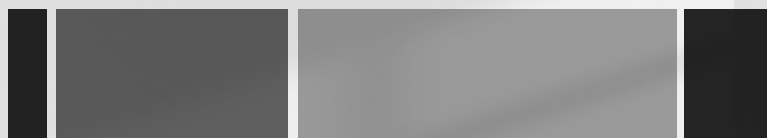
Förvaltning av samlingar 9 § Ett museum ska aktivt förvalta sina samlingar för att nå verksamhetens mål....

Hur bedömer du museets ekonomiska möjlighet till aktiv samlingsförvaltning och samtidsdokumentation, exempelvis nyförvärv?

(Siffrorna 2021/2020 inom parentes)

God	Halvbra	Dålig
5,1%	30,6%	52%
(8,8%/10%)	(34,1% /22%)	(49,5% /52%)

Ej aktuell fråga
12,2%

Sammanfattning kommentarer om läget för samlingsförvaltning

42 museichefer har valt att kommentera de ekonomiska möjligheterna till samlingsförvaltning. Påfallande många kommentarer handlar om att samtidsdokumentation och insamling inte kan göras på grund av bristande resurser. Det handlar också om bristande resurser för digitalisering och de investeringar som behöver göras i infrastruktur såsom ändamålsenliga magasin. Hos en del av de mindre aktörerna anges även bristande kompetens i samlingsförvaltningen som ett problem. Några har under nedstängningen under pandemin kunnat omfördela publikpersonal till att arbeta med samlingarna vilket anges som positivt.

Några citat från museicheferna:

”Utan föremål och relevanta berättelser har vi i framtiden ingen historia att levandegöra.”

”Myndigheterna verkar inte förstå att ett museum behöver ägna sig åt samlingsförvaltning, nyförvärv och även att dokumentera. Det som det pratas om är hur mycket de publika evenemangen påverkas.”

”Behoven är så stora och enormt kostsamma att åtgärda (nya klimatanpassade byggnader behövs och mer personal) att det är svårt att veta var man ska börja. Dessutom vill vi ju digitalisera och tillgängliggöra samlingen”

”Vi har ingen samtidsdokumentation, det är en stor brist. Denna problematik tror jag inte politiken vill bli upplyst om. Ett dilemma.”

”Mer medel till samlingsförvaltning behövs eftersom det är ett långsiktigt arbete som inte bara kan drivas med tillfälliga projektmedel.”

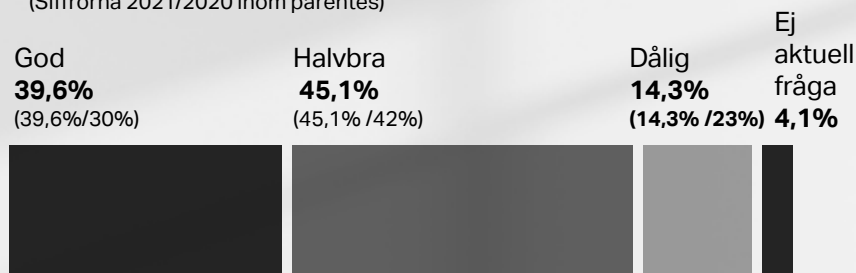
Huvudmän och politiker

Ur
museilagen

Ansvarsfördelning 5 § Museihuvudmännen ska säkerställa att ett museum har ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll...

Hur skulle du beskriva förståelsen hos din huvudman för museets ekonomiska situation

(Siffrorna 2021/2020 inom parentes)

Sammanfattning kommentarer om huvudmännen och museernas ekonomi

33 museichefer har valt att kommentera läget för huvudmännens förståelse för museernas ekonomi och vi kan se några som vittnar om att förståelsen ökat och om en god dialog. Andra berättar att det inte finns tillräcklig kunskap hos huvudmännen. Men många kommentarer, särskilt från kommunala museer, handlar om att museerna får stå tillbaka för andra verksamheter.

Några citat från museicheferna:

"Besluten fattas alltmer högre upp i kommunledningen, där förståelsen också är lägre."

"Självklart förstår huvudmannen att vi behöver mer medel men i en kommun finns det mycket som behövs. Exempelvis skola, vård och omsorg. Det kan också vara ett problem att det är valår. Då ska det satsas på de "viktiga" sakerna."

”Vår huvudman (ägarföreningen) har en god förståelse men våra finansiärer (kommun och region) har det i mindre grad. Regionen känner relativt väl till ”normalfinansieringen” för ett museum i vår storlek men kommunen vet knappast hur det ser ut ens i andra kommuner.”

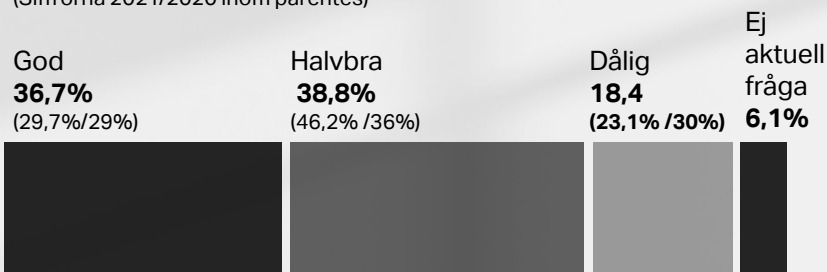
”Regionen är engagerad och har god dialog. Kommunen mycket ointresserad och frånvarande.”

Ur museilagen

Ändamål 4 § Ett museum ska utifrån sitt ämnesområde bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturuplevelser och fri åsiktsbildning.

Hur skulle du beskriva förståelsen hos din huvudman för museets samhällliga roll som den beskrivs i Museilagen?

(Siffrorna 2021/2020 inom parentes)

Sammanfattning kommentarer om huvudmän och museernas samhällsroll

25 kommentarer till svar kom in från museicheferna och flera noterar att kunskapen ökat. Samtidigt efterlyser man utbildningar om museernas betydelse i samhället. Frågan om armlängds avstånd dyker upp i kommentarerna också i positiv bemärkelse, det vill säga att medvetenheten om dess betydelse ökat.

Några citat från museicheferna:

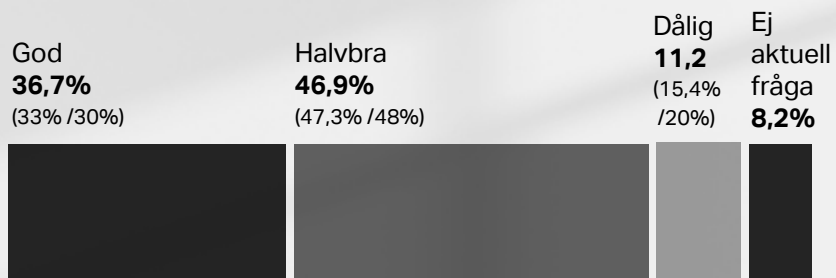
”Vi ställer oss ofta frågan hur det är möjligt att inte se kulturens kraft i det samhällliga kommunala bygget.”

”Självklart finns det mer att önska. Det anses som fint att ha ett museum i en kommun. Att museet spelar en samhälllig roll är jag inte säker på om den styrande politiken reflekterar över.”

Hur skulle du beskriva dialogen med politiken?

(Siffrorna 2021/2020 inom parentes)

Sammanfattning kommentarer om dialogen med politiken

30 museichefer har valt att kommentera och här är synpunkterna väldigt varierande beroende på om man har närhet till politiker eller inte. Några vittnar om att dialogen förbättrats efter utbildning i armlängds avstånd. Flera museer arbetar aktivt med att lyfta fram museirollen i samhället. Men några vittnar om ointresse och okunskap.

Några citat från museicheferna:

"Museet gör sig synligt och ser till att lyfta ärenden ofta till politiken"

"Dialogen är god på förvaltningsnämnds-nivå, men dålig då det löper uppåt i den politiska hierarkin."

"Dialogen är i stora drag god, med några få snedsteg"

"Politiker borde visa allvar intresse - kultur är ju drivande kraft i samhället."

Påverkan i samhället

Ur
museilagen

Ändamål 4 § Ett museum ska utifrån sitt ämnesområde bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning.

samma paragraf-
nummer som den
tidigare

Sammanfattning kommentarer om rollen i samhället

26 museichefer har valt att kommentera den här punkten. Sveriges Museer kan konstatera att museerna överlag kan och vill vara starka aktörer i sina lokalsamhällen och även nationellt. När vi jämför med den första undersökningen kan vi tydligt se att medvetenheten om museernas potential som samhällskraft ökat. Samtidigt anges bristande resurser som ett problem. De begränsade verksamheterna under pandemin har påverkat möjligheterna att nå en större publik men också möjligheterna att nå de publikgrupper som kräver mer arbete att nå. Samtidigt kommenteras också att framgångsrika satsningar gjorts på att nå publik med digitalt utbud.

SVERIGES MUSEER
FEBRUARI 2022

MUSEER UNDER PRESS

RAPPORT | SIDAN 12

Några citat från museicheferna:

"Resurserna är begränsade, men vi försöker ta oss utrymme. Armbågar oss fram."

"Vi har en liten region och får relativt stor medial uppmärksamhet för våra teman. Detta speglas i intresset från övriga samhället."

"Vi fyller mycket viktig roll med låga trösklar, generösa öppettider och en plats för alla. Många barn, föreningar och andra välkomnas och bjuds in till medskapande och som medarrangörer. Mycket brett program. Bra utställningar, skolprogram och aktiviteter med relevanta o engagerande viktiga ämnen - demokrati, jämställdhet, hållbarhet och klimat mm."

"Vi har inte den platsen, ännu, i vår stad. Vi ses nog mer som ett fint smycke."

"Möjligheterna är stora men vi behöver prioritera. Det vi gör når många utanför museets väggar och ger stor effekt. Digitala lösningar och distribution av läromaterial är en ökande allt viktigare verksamhet för att kunna jobba nationellt."

"Museet har ett stort förtroende hos medborgare och civilsamhället."

Museilagen

(sfs 2017:563)

Inledande bestämmelser

1 § I denna lag finns bestämmelser om det allmänna museiväsendet. Med det allmänna museiväsendet avses

1. statliga museer,
2. regionala museer,
3. kommunala museer, och
4. andra museer i vars styrelse eller motsvarande ledningsorgan mer än hälften av antalet ledamöter är utsedda av stat, kommun eller region. Lag (2019:977).

2 § Med ett museum avses i denna lag en institution som är öppen för allmänheten och som förvärvar, bevarar, undersöker, förmedlar och ställer ut materiella och immateriella vittnes börd om människan och människans omvärld.

3 § Med museihuvudmän avses i denna lag staten, kommunerna och regionerna.

Det som sägs om museihuvudmän gäller även den som utsett mer än hälften av antalet ledamöter i ett sådant museum som avses i 1 § 4. Lag (2019:977).

Ändamål

4 § Ett museum ska utifrån sitt ämnesområde bidra till samhället och dess utveckling genom att främja kunskap, kulturupplevelser och fri åsiktsbildning.

Ansvarsfördelning

5 § Museihuvudmännen ska säkerställa att ett museum har ett bestämmande inflytande över verksamhetens innehåll.

Publik verksamhet

6 § Utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara kunskapsbaserad och präglas av allsidighet och öppenhet.

7 § Utställningar och annan publik verksamhet vid ett museum ska vara tillgänglig för alla och anpassad till användarnas olika förutsättningar.

Kunskapsuppbyggnad

8 § Ett museum ska bidra till forskning och annan kunskapsuppbyggnad, bland annat genom att ha hög kompetens inom sitt ämnesområde.

Förvaltning av samlingar

9 § Ett museum ska aktivt förvalta sina samlingar för att nå verksamhetens mål.

10 § Regeringen får meddela föreskrifter om att de statliga museerna får överlåta föremål ur sina samlingar till andra museer inom det allmänna museiväsendet.

Regeringen får även meddela föreskrifter om förfoganden över sådana föremål i de statliga museernas samlingar som har ett begränsat kulturhistoriskt värde.

Samverkan och spridning i hela landet

11 § Museerna och museihuvudmännen ska samverka i syfte att ge alla tillgång till museernas samlade resurser, bland annat genom att ställa föremål ur de egna samlingarna till varandras förfogande.

12 § Bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725) om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar hindrar inte att kommunala museer avgiftsfritt ställer föremål ur sina samlingar till förfogande för ett museum i det allmänna museiväsendet som är beläget utanför kommungränsen.

Lag (2017:774).

Om rapporten

Rapporten *Museer under press 2022 – läget i landet enligt 98 museichefer* släpptes 9 februari i samband med konventet Folk och kultur. Undersökningen genomfördes av Sveriges Museer vid årsskiftet 2021/2022. Frågorna skickades till de 209 cheferna för Sveriges Museers medlemsinstitutioner. Ett tiotal av dessa är chefer för flera museer. Den fortsatta pandemin innefattar osäkra faktorer inför 2022 vilket påverkat svarandet. 98 museichefer har lämnat svar, varav elva representerar statliga museer/ museimyndigheter, sjuutton läns museer, 32 kommunala museer och 39 kategorin Övriga museer.

Museer är viktiga

Landets museer lockar varje normalår till närmare 20 miljoner statistiskt säkerställda besök enligt Myndigheten för kulturanalys. Till dessa siffror kommer 1,5 miljoner besök till museer med mindre än en årsarbetskraft samt cirka 8 miljoner från kategorin Övriga museer (museer där ingen offentlig instans har något huvudmannaskap) som Kulturanalys från 2019 inte längre räknar in i den officiella statistiken.

Museer är betydelsefulla för samhället och viktiga för enskilda människor. 58 % av befolkningen (18 – 65 år) hade besökt ett museum senaste året enligt en SIFO-enkät från maj 2019.

Museerna finns över hela Sverige och är olika varandra med unika samlingar. Räknar man även väldigt små aktörer finns det cirka 1500 museer. Vi ser den här mångfalden som en styrka och tillgång.

Kontakt

Maria B Olofsson
T.f. generalsekreterare Sveriges Museer
Mobilnummer 0708-11 60 33
E-post: maria.b.olofsson@sverigesmuseer.se

Om Riksförbundet Sveriges Museer:

Sveriges Museer tar tillvara och driver den svenska museibranschens gemensamma intressen och levererar medlemsnytta i form av expertstöd, nätverk, kompetenscentra och kommunikation. Vi företräder mer än 200 medlemsinstitutioner från hela landet vilket motsvarar mer än 80 procent av besökarna och samlingarna i det professionella Museisverige. Tillsammans med Svenska ICOM (International Council of Museums) ligger Sveriges Museer bakom utmärkelsen Årets Museum.

Mer om oss kan du läsa på www.sverigesmuseer.se

